

ERKAN AKTUĞ
erkan.aktuğ@hurriyet.com.tr

Bir yanda askeri darbenin derin yaralar açtığı bir nesil, diğer yanda Turgut Özal'ın estirdiği liberalizm rüzgârıyla gelen özgürlükler... 50'lerle başladığımız 'Sazlı Cazlı Sözlük'ün dördüncü cildi 'Yaprak Döker Bir Yanımız'ı hazırlarken 80'lere dair nasıl bir hissiyat oluştu sizde? 80'ler için birkaç cümle kursanız, neler söylersiniz?

Hayali özgürlük yılları. Tıpkı hayali ihracat gibi. Askeri rejimle Özal iktidarı arasındaki devamlılık ilişkisini görmezden gelemez. 80'lerde, evde otururken video kaset seyretme, yürürken walkman dinleme özgürlüğü var ama sendikal özgürlük yok. Toplumdaki bütün dayanışma ağları yok edilmiş. Grev çadırındaki davul zurnaya bile müdahale eden bir orgeneralle yönetiliyor ülke. Türkiye'de bireyin 80'lerde keşfedildiği söylenir ama siyasetin yasaklandığı bir ortamda birey kavramı yerini kolayca bencillığe, köşe dönücülüğe, gemisini yürüten kaptancılığa ya da en iyimser deyimle yalnızlaşmaya terk eder. Nitekim olan buydu.

Geçen yıl 70'ler kitabıyla ilgili yaptığımız söyleşide 80'lerle ilgili "Benim için tam 'Gençliğim eyvah' zamanları... Geçmiş muhasebesinin ve nostaljinin 10 yılı" demiştiniz. Kitabı hazırlarken nasıl bir geçmiş muhasebesi yaptınız, kendi adınıza memnun musunuz 80'li yıllardan?

Siyasal hareketler bir geçmiş muhasebesine ve özeleştiriyeye elbette muhtaçtı ama maalesef inkarcılık, bazen de unutkanlık daha baskın çıktı. Dışarda bunlar yaşanırken esas dram cezaevlerindeydi tabii. Bizim kuşak o dönemde 'Hair', 'Missing', 'The Wall' seyrederek, 'Tutunamayanlar' okuyarak yaşadığı ve

yaşayamayacağı yılların nostaljisini yaptı el yordamıyla. Gelmiş geçmiş en gürültüsüz, en sessiz ya da susturulmuş kuşak bizdik herhalde ama şimdi düşününce acıklı gelmiyor, komik geliyor tam tersine. Ne kayda değer bir miras bıraktık ne de mirasyedilik yaptık.

HAFİF, GEVŞEK, GAMSIZ

Son yıllarda 80'ler nostaljisi çok yaygın. Neden 70'ler, 90'lar değil de 80'ler?

Çünkü aldatıcı da olsa hafif, gevşek, gamsız bir havası var bir yanıla... 80'ler, 20. yüzyıl tarihinin içine sıkışmış bir hafta sonu tatili gibi. Gerçi nostalji denen meretin sonu yok. Umut Sarıkaya'nın bir karikatüründe gençler toplaşıp nostaljik 'geçen yıl partisi' yapıyorlardı!

80'li yıllar gençliğimize denk geldiği için pek çok şeyi net hatırlıyorsunuzdur. Bu sizin için avantaj mıydı yoksa sözlük maddelerini sınırlamak daha mı zor oldu?

Bu avantajı derhal dezavantaja dönüştürdüm. Sonuçta hatırat yazmıyorsunuz. Belli ölçüde analitik bakmaya çalışmanız ve dönemi simgeleyen olayları ayıklamaya çalışırken elinizde bir büyütle azıcık derinlere dalmanız gerekiyor. Sadece Bob Dylan konserini naklen yayında maç anlatır gibi anlattım galiba. Diğer maddelerde soğukkanlı mesafemi korumuşumdur umarım.

Benim de çocukluğum 80'lerde geçmesine rağmen Sinan Çetin'in çektiği Aksu kumaşları reklam filmi sayesinde Chris De Burgh'ün 'The Traveler' şarkısının patladığını ve 'Orijinal Aksu Müziği' diye bu şarkıya özel kaset çıktığını ilk kez sizin kitabımızdan öğrendim. 80'lerde fark etmeyip kitabın araştırmaları sırasında keşfettiğiniz şeyler oldu mu?

İbrahim Tatlıses'in bir filminde

20. yüzyıla sıkışmış bir hafta sonu tatili: 80'ler

'Sazlı Cazlı Sözlük'ün dördüncü cildi 'Yaprak Döker Bir Yanımız'da 80'li yıllar Türkiye'sinde hayatın akışını müzik, popüler kültür üzerinden anlatan Derya Bengi, "Hayali özgürlük yılları. Tıpkı hayali ihracat gibi. Askeri rejimle Özal iktidarı arasındaki devamlılık ilişkisini görmezden gelemez. Türkiye'de bireyin 80'lerde keşfedildiği söylenir ama siyasetin yasaklandığı bir ortamda birey kavramı yerini kolayca bencillığe, köşe dönücülüğe, gemisini yürüten kaptancılığa ya da en iyimser deyimle yalnızlaşmaya terk eder" diyor.

Trio'nun 'Da Da Da' şarkısının baştan sona çalındığını, Müşerref Tezcan'ın 'Türkiyem Cennetim' şarkısının TRT'cilerin hiç gönlü yokken en tepeden verilen bir emirle sık sık ekrana geldiğini, Alattin Çakıcı'nın bir diskotekte 'Comanchero' şarkısını 10 kez üst üste çalmayı reddeden DJ'i dövdürdüğünü, 'Opera' şarkısıyla Eurovision Türkiye elemelerini kazanan Çetin Alp ve arkadaşlarının 'Mastika'yla göbek atarak kutlama yaptıklarını biliyordum.

BİR YANIMIZ BAHAR BAHÇE, BİR YANIMIZ YAPRAK DÖKÜYÜR

Hasan Hüseyin'in (Korkmazgil) şiririnden Ahmet Kaya'nın çalıp söylediği 'Öyle Bir Yerdeyim Ki' şarkısından ödünç aldığımız 'Yaprak döker bir yanımız' dizisini kitabın ismi yapan duygu neydi? 80'lerin çelişkilerini iyi özetlediği için mi?

Evet, 80'lerin ikili doğasını iyi özetliyor. Bir yanımız bahar bahçe, bir yanımız yaprak döküyor. Bu kitap dizisinde, popüler şarkılardan oyuncaklı başlıklar seçtim. Dikkat ederseniz, dört başlık da zaman kavramına vurgu yapıyor ve hepsi sekiz heceden oluşuyor. Belki kafiye tutmuyor ama bestelenmeye müsait.

'Beni Burada Arama Anne'den 'Sıyrılıp Gelen'e, 'Breakdance'ten 'Lambada'ya, 'Eye Of The Tiger'dan 'Firuze'ye, 'Fahriye Abila'dan 'Mavi Mavi'ye, 'Heavy Metal'den 'Özgün Müzik'e, 'Kahır Mektubu'ndan 'Kim Bilir'e sözlük maddelerini belirlerken nasıl bir süreç işledi?

Sevdiklerime iltimas geçmeden, dönemin toplumsal dinamiklerini, zevk ve renklerini açıklayıcı bir liste yaptım. Bunlar nostaljik kitaplar değil. Mümkün olduğunca karmaşayı, çelişkileri yansıtan eğlenceli ama gerçekçi kitaplar.

AHMET KAYA VE BULUTSUZLUK ÖZLEMİ ÇOK DEĞERLİ

Kaset patlaması, walkman, renkli televizyon, video furçası... 80'li yıllar müzik açısından da köklü değişimlerin yaşandığı yıllar... Tüm bunlar müziğe ve toplumsal hayata nasıl yansdı? Niteksel anlamda 80'lerin müziğini nasıl

yorumlarsınız?

Türkiye'ye hiç uğramamış da olsa post punk ve synth pop müziğini etkileyici buluyorum şahsen. Michael Jackson ve Madonna'yı çok erken, U2'yu çok geç özümşedik burada. O yılların popüler neşeli arabesklerine, taverna şarklarına ve hafif Türk sanat müziği örneklerine kestirmeden 'Özal müziği' diyebiliriz. Böyle kısır bir ortamda Ahmet Kaya'nın ve Bulutsuzluk Özlem'i'nin yüksek ses çikarmayı başarması çok değerliydi.

Mesela 80'lerde Gırgır gibi mizah dergilerinin 500 binlik tirajlara yaklaştığı söylenir. Kitapta bu dergilerden çok görsel malzeme kullandınız ama mesela Gırgır'la ilgili doğrudan bir madde yok sözlükte... Müzikle bağdaşmadığı için mi yok?

Gırgır, Nokta, Yeni Gündem o yıllarda elmden bırakmadığım dergilerdi. Şimdi de temel kaynaklarım oldu. Basın tarihi izlenimi yaratmamak için bu yayımları öykülerini es geçtim ama 80'lerin belli başlı olaylarını onların diliyle öyküledim. Rehberim elbette müzikti.

80'lerden bugüne üç şey taşıma olanığımız olsa bunlar ne olurdu?

'Şahları da Vururlar' (Ferhan Şensoy), 'Berci Kristin Çöp Masalları' ve 'Buzdan Kılıçlar' (Latife Tekin). Açık hava Tiyatrosu'ndaki Miles Davis, Bob Dylan ve İnsan Hakları Yarın Değil Şimdi konserleri. Üç değil altı oldu!

90'lı yıllar sözlüğü için de çalışmaya başladınız mı? Zira, günümüze doğru yaklaştıkça bu tarz sözlüklerde işler zorlaşır gibi geliyor.

Bu dizi 80'lerle birlikte sona erdi artık. 90'lar ve ötesi zaten aktif gazetecilik yaptığım yıllar. Yeterince 'dün' gibi ya da 'tarih' gibi gelmiyor bana.

YAPRAK DÖKER
BİR YANIMIZ-
80'Lİ YILLARDA
TÜRKİYE: SAZLI
CAZLI SÖZLÜK

Derya Bengi
Yapı Kredi Yayınları, 2019
416 sayfa, 100 TL.